PUBLICISTUL GHEORGHE MALARCIUC – EXPONENT AL REZISTENȚEI BASARABENE

Andrei DUMBRĂVEANU

Conform istoriografiei sovietice, în RSS Moldovenească, după 1940 nu a existat nicio rezistență față de puterea bolșevică. În accepția cercetătorilor istoriei de factură comunistă, poporul moldovenesc a așteptat decenii la rând să fie „eliberat", iar în Siberia au fost deportați: chiaburi, dușmani politici și de clasă.

În 1966, regizorul Valeriu Gajiu lansează filmul „Gustul Pâinii". Pentru prima oară sunt reproduse întocmai scene din viața satului basarabean, cuprins de foametea anilor 1946-1947, de frământări și incertitudini. Pe ecran apar chipuri verticale, ce opun rezistență și nu vor să recunoască „eliberatorii". Ivan Bodiul, prim-secretar al CC PC din RSS Moldovenească, a fost sunat de omologul său din Lituania ca să-l felicite pentru „un film bun". Printre altele, lituanianul i-a zis: „Ați avut și voi, comuniștii moldoveni, de luptat cu *contra*, nu numai noi, lituanienii. „Gustul pâinii" vorbește despre elementele naționaliste la fel ca și filmul nostru „Nimeni nu dorea să moară". Noi, lituanienii, și voi, moldovenii, împărțim unul și același destin". Această discuție l-a pus în gardă pe Ivan Bodiul.

La începutul anilor '70, I.Bodiul a declanșat procesul experimentărilor agricole. R.S.S. Moldovenească, regiunea cu cele mai fertile soluri și condiții climaterice favorabile, a fost declarată poligon experimental pentru cercetătorii agricoli din U.R.S.S. Au fost desecate bălțile râurilor Răut, Nistru și Prut. A fost anunțată industrializarea și intensificarea agriculturii. Fermele mici au fost declarate ca atavism al trecutului, iar în locul lor au apărut complexe zootehnice cu șepteluri de până la 50 de mii de animale, concentrate la o singură întreprindere, terenurile agricole ale colhozurilor mici cu livezi și viță-de-vie autohtonă, rezistente la boli și dăunători, au fost restructurate, unite în complexe industrial agrare cu suprafețe de mii de hectare, cultivate cu monoculturi, ce necesitau prelucrări cu chimicale în cantități mari, dăunătoare mediului și sănătății populației. Ca să nimicească din start orice eventuală opoziție, I.Bodiul a pornit lupta cu „elementele naționaliste", reprezentanți ai tinerii intelectualități, educați de regimul sovietic, dar care proveneau din oameni cu știință de carte ai Basarabiei interbelice. În iarna anului 1970, CC PCM formează o comisie compusă din T.Stahii, M.Pleșco și Hudeacov, pentru a cerceta activitatea studioului „Moldova Film". Timp de două luni, membrii comisiei investighează activitatea cineaștilor, după care întocmesc un raport – *Informație cu privire la erorile serioase în activitatea directorului studioului cinematografic Moldova-film, tov. L.G. Mursa*. În raport sunt supuse criticii mai multe produse cinematografice, activitatea lui

Leonid Mursa, director al studioului „Moldova-film”, dar şi a lui Petru Molodeanu, redactor principal şi secretar al organizaţiei de partid al studioului. Au fost analizate de pe poziţii bolşevice şi apreciate ca lipsite de fond ideologic, de valoare artistică mobilizatoare a maselor truditoare, filmele de ficţiune: „Gustul Pâinii” (scenariu şi regie – V.Gajiu), „Ultima lună de Toamnă” (scenariu – I.Druţă, regie V.Derbiniov), „Poienele Roşii” (scenariu şi regie – E.Loteanu), „Se caută un paznic” (scenariu – V.Ioviţă, regie – Gh.Vodă, imagine – P.Balan), documentarele: „Piatră, piatră”, „Fântâna” (scenariu şi regie – V.Ioviţă, imagine – P.Balan), „Malanca” (scenariu şi regie – V.Ioviţă, imagine –I.Bolboceanu), „Bachus” (regie – A.Codru). Comisia i-a criticat pe autorii de scenarii Gheorghe Malarciu, Constantin Condrea, Vlad Ioviţă.

În baza raportului a fost convocată o şedinţă a biroului comitetului central al PCM, care a adoptat o hotărâre, în care se menţionează „slăbiciunea conducătorilor” şi „infantelismul” lor politic, motive din care „se scriu azi scenarii, se montează filme cu caracter naţionalist”, prin intermediul cărora, pe fundalul unei duşmănii evidente faţă de alte popoare, se încurajează exclusivismul naţional. Printre cei care au fost siliţi să părăsească studioul se afla publicistul, dramaturgul şi cineastul Gheorghe Malarciuc, redactor la „Moldova-Film”. Avea doar 36 de ani, dar reuşise să se pună în poară cu bolşevicii din RSS Moldovenească. Mai întâi a fost admonestat cu toate consecinţele de rigoare în 1959, când era redactor-şef la revista *Scânteia leninistă*. În societate se producea dezgheţul după o lungă şi feroce dictatură stalinistă, Nchita Hruşciov a făcut ca să se încălzească relaţiile între oameni, să se trezească în ei simţămintele libertăţii, ale demnităţii şi ale cunoaşterii adevărului. Gheorghe Malarciuc a folosit timpul favorabil deschiderii şi a stabilit legături de colaborare cu revista *Cravata Roşie* de la Bucureşti. Împreună cu omologul său, V.Făgărăşeanu, editează un număr comun al ambelor publicaţii. La Chişinău, în pagina destinată copiilor, apar câteva generice cu caractere latine, lucru nemaiîntâlnit în ziaristica din RSS Moldovenească. Tot atunci vede lumina tiparului *Din moşi strămoşi* – o culegere de nuvele istorice pentru copii şi adolescenţi. *Din moşi strămoşi* până în prezent rămâne una dintre cele mai bune cărţi de educaţie patriotică a copiilor, editată în Basarabia, un model de literatură cognitiv-istorică scrisă cu dragoste şi simţăminte. Caracterele latine din revista *Scânteia leninistă* şi unele nuvele istorice cuprinse în ediţia *Din moşi strămoşi* au provocat mânia cerberilor ideologi ai partidului comunist. Gheorghe Malarciuc a fost etichetat „naţionalist”, i s-a dat „carnet de lup” şi timp de patru ani a fost şomer. Abia în 1963 este angajat ca redactor în secţia de scenarii la studioul „Moldova-Film”.

La Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească, desfăşurat în octombrie 1965, mai mulţi participanţi au abordat probleme de interes naţional, în special problemele limbii şi ale grafiei latine. Printre cei

etichetaţi ca „naţionalişti”, alături de Mihai Cimpoi, Aureliu Busuioc, Ion Druţă, îl găsim şi pe Gheorghe Malarciuc. La începutul anilor ’70, Gheorghe Malarciuc avea deja imunitate. Relaţiile de lucru pe care şi le-a făcut, fiind redactor şi scenarist la studioul „Moldova-Film”, scriitor cu poziţie civică în RSS Moldovenească, l-au apropiat de adevăraţi intelectuali ai culturii ruse: Andrei Tarcovschi, Leonid Leonov, Valentin Rasputin, Kapitolina Kojevnicova, Iurii Cernicenco. La începutul anilor ’70, este angajat corespondent special al săptămânalului *Литературная Газета (Gazeta Literară)*, organ de presă al Uniunii Scriitorilor din URSS.

Ne-am întâlnit în octombrie 1983, el consacrat deja, cunoscut, înverşunat luptător pentru adevăr şi dreptate, şi noi câţiva romantici ambiţioşi, A.Sefer, V.Romanciuc, I.Anton E.Şatohina, L.Belâi, V.Guţu, Gh.Lupuşor, uniţi de ideea protecţiei mediului natural. Ca nimeni altul dintre publiciştii basarabeni, el a înţeles ce înseamnă catastrofa ecologică, a înţeles că în faţa ei toate celelalte nu mai au rost. Este unul dintre fondatori şi preşedinte al primei organizaţii neguvernamentale de mediu din R.Moldova – „Acţiunea verde” (AVE). Contribuie la apariţia publicaţiei de mediu *Natura*. Din 1990 este preşedinde al Mişcării Ecologiste din Moldova. În 1992, împreună cu alţi colegi: D.Margine, N.Comanici, M.Vavelschi, N.Pogolşa, I.Fulga. M.Ciuhrii, L.Voloşciuc, N.Opopol, S.Bozbei, T.Melnic, convoacă primul Congres şi constituie Partidul Ecologist „Alianţa verde” din Moldova, a doua formaţiune politică înregistrată oficial la Ministerul Justiţiei.

La 30 noiembrie 1992, pleacă subit pe drumul neîntoarcerii. La 6 iunie 2014 ar fi împlinit 80 de ani. Era ca un gorun de pe stâncile nistriene. Zbuciumul vremii l-a răpus la doar 58 de ani, prematur pentru vârsta unui gorun.